

การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ประเวช ชุ่มเกษรกุลกิจ ปร.ด.¹

จักรกฤษณ์ พลราชม ปร.ด.²

¹ภาควิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และสังคม วิทยาลัยเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

²ภาควิชาอนามัยชุมชน คณะสาธารณสุขศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเยาวชนไทย ในรูปแบบหนังสือขนาด 8.5 x 14.5 ซม. พิมพ์ 4 สี หน้า 64 หน้า มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์จำนวน 12 ประเด็นของสำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เยาวชนผู้ใช้คู่มือฯ ในช่วงเดือนธันวาคม 2562 - มกราคม 2563 ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กำหนดประเด็นสำคัญในการสัมภาษณ์ 5 ประเด็น ตามมิติประสบการณ์ของผู้ใช้ 5 มิติ คือ 1) บทบาท 2) อารมณ์ 3) การรับรู้ 4) เจตคติ และ 5) พฤติกรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้เป็นเยาวชนไทยอายุ 18 - 22 ปี จำนวน 20 คน เป็นชาย 9 คน และหญิง 11 คน ใช้หลักการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย และกำหนดขนาดผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการคำนึงถึงความอิมพัลส์ของข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ของผู้ใช้สามารถแบ่งออกได้เป็นประสบการณ์ทั้งทางบวกและทางลบ โดยผู้ใช้มีประสบการณ์ในทางบวกมากกว่าทางลบ ซึ่งมิติที่ส่งผลต่อประสบการณ์ทางบวกในการใช้คู่มือฯ เป็นอย่างมาก คือ มิติทางด้านอารมณ์และการรับรู้ โดยด้านอารมณ์ พบว่ามีความเพลิดเพลินในการอ่าน แต่ภาพประกอบโรคทำให้กลัว ส่วนการรับรู้ คิดว่าการมีคู่มือเป็นเรื่องที่ดี เป็นสิ่งที่ให้ความรู้และช่วยแก้ไขความเข้าใจเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ และพฤติกรรมทางเพศได้อย่างถูกต้อง ผลการศึกษาที่ได้รับครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบสื่อที่ตรงกับความต้องการ และทำให้เกิดประสบการณ์ทางบวกกับผู้ใช้ไปพร้อมกัน เพื่อให้การสื่อสารเรื่องเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: คู่มือเยาวชน, เอชไอวี, เอดส์, โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์, วิจัยประสบการณ์ผู้ใช้

User Experience Research on Youth Guide Book on Knowledge of HIV/AIDS and Sexually Transmitted Infection

Prawech Chumkesornkulkit Ph.D.¹

Chakkrit Ponrachom Ph.D.²

¹*Department of Applied Science and Social, College of Industrial Technology,
King Mongkut's University Technology North Bangkok*

²*Department of Community Health, Faculty of Public Health,
Kasetsart University Chalermphrakiat Sakon Nakhon Province Campus*

ABSTRACT

The objective of this research was to study the experience of using Youth Guide Book on Knowledge of HIV/AIDS and Sexually Transmitted Infection among Thai youth. The Youth Book Guide is 8.5 x 14.5 cm. book with 4 colors printing and thickness of 64 pages. Its content was described about knowledge of 12 key issues of HIV/AIDS and Sexually Transmitted Infection of Bureau of AIDS, TB and STIs under Department of Disease Control, Ministry of Public Health. This research collected qualitative data with a semi-structured interview, between December 2019 and January 2020. Five key items were identified based on 5 dimensions of user experience, namely: 1) role, 2) emotion, 3) perception, 4) attitude, and 5) behavior. The key informants of this study were 20 youth, divided into 9 males and 11 females. Key informants were selected to meet the research objective and the size of key informants was determined with regard to data saturation. Data were analyzed with the content analysis.

The results of this research showed that user experiences could be categorized into positive and negative experiences. The findings indicated that users had more positive experiences than negative ones. It was found that the dimension with the highest influence on positive experience in Youth Guide Book was emotion and perception. In terms of emotions, it was found that the key informants had a pleasure to read but the disease illustration makes them scare. In terms of awareness was found that having a manual book as knowledge media is good and help correct understanding about sex and sexual behavior correctly. The findings could be applied to design useful media that met the needs and created positive experiences simultaneously in order to promote efficient communication about HIV/AIDS and Sexually Transmitted Infection.

Key words: Youth guide book, HIV, AIDS, Sexually transmitted infection, UX research

บทนำ

จำนวนผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ในประเทศไทย ช่วง 10 ปีที่ผ่านมามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลในปี พ.ศ. 2560 ชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยมีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ประมาณ 5,500 คน หรือเฉลี่ยวันละ 15 คน ซึ่งลดลงจาก ปีพ.ศ. 2559 ที่พบผู้ติดเชื้อรายใหม่ตลอดปีจำนวน 6,200 คน เฉลี่ยวันละ 17 คน และสถิติดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะลดลงเรื่อยๆ^{1,2} แม้ว่าอัตราผู้ติดเชื้อรายใหม่ในภาพรวมของประเทศจะลดลง แต่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสาธารณสุขยังประเมินว่า โรคเอดส์จะยังคงเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย เนื่องจากสถิติจากระบบการเฝ้าระวังผู้ติดเชื้อรายใหม่ แสดงให้เห็นว่าผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่มีอายุน้อยลงเรื่อยๆ ข้อมูลผู้ติดเชื้อรายใหม่ปีพ.ศ. 2559 แสดงให้เห็นว่า ร้อยละ 70 ของผู้ติดเชื้อรายใหม่ในปดังกกล่าวมีอายุระหว่าง 15 – 24 ปี³ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลจากการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวีของกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ในปีพ.ศ. 2560 ที่พบว่าวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น ขณะเดียวกันยังพบว่าวัยรุ่นร้อยละ 30 ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัยในการมีเพศสัมพันธ์⁴ นอกจากนี้ข้อมูลการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ยังแสดงให้เห็นว่า หลังปีพ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีอัตราการระบาดของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคซิฟิลิสของกองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้มีอายุน้อย คือ 15-24 ปี เป็นกลุ่มที่อัตราการติดเชื้อโรคซิฟิลิสสูงขึ้นมากกว่า 3 เท่าใน 10 ปีที่ผ่านมา ขณะที่โรคหนองใน ในกลุ่มดังกล่าวก็เพิ่มขึ้น 1 เท่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาเช่นกัน⁴

จากความรุนแรงของสถานการณ์ข้างต้น กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขมีเป้าหมายในการยุติปัญหาเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ให้ได้ภายในปี พ.ศ. 2573 ซึ่งมาตรการหนึ่งที่ใช้เพื่อยุติปัญหาเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์คือ การสร้างความรอบรู้ทางด้านเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (HIV and STIs Literacy)⁵ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ความรู้เรื่อง

ความรอบรู้ทางด้านสุขภาพ (Health Literacy) ที่เป็นแนวคิดในการสร้างพฤติกรรมสุขภาพให้ประชาชน โดยใช้หลักการให้ประชาชนได้เข้าถึง (Access) เข้าใจ (Understand) ตั้งคำถาม (Questioning) ตัดสินใจ (Decision) และการนำเอาข้อมูลที่ได้ไปใช้ (Use)⁶ ซึ่งการที่จะสร้างให้ประชาชนจะเกิดความรอบรู้ทางด้านสุขภาพในประเด็นใดได้นั้น จะต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อที่จะได้ใช้สื่อและมีการนำเสนอข้อมูลได้อย่างตรงประเด็น มีความเพียงพอ และทันสมัยต่อเหตุการณ์เหมาะสมกับกลุ่ม จากสถานการณ์ของเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ข้างต้น กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข จึงได้พัฒนาคู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเยาวชนไทย เพื่อให้กลุ่มเยาวชนเกิดความรอบรู้ทางด้านเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายก็เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเนื่องจากการให้ความรู้ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความรอบรู้ทางด้านสุขภาพ เพราะการให้ความรู้ถือเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเข้าถึง เข้าใจ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเกิดความสนใจ เกิดความต้องการที่จะสร้างสมรรถนะและมีแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของตนเองในที่สุด⁶ จากกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพที่เสนอข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การผลิตสื่อของหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขยังเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น แต่จุดมุ่งหมายและฐานะของสื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่มีเป้าหมายเพื่อการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเพียงอย่างเดียว กลายเป็นสื่อที่ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการไปแสวงหาความรู้ต่อและเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของตนเองในที่สุด เป้าหมายของสื่อที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ส่งผลให้การศึกษาเกี่ยวกับสื่อมีความสำคัญ โดยเฉพาะการศึกษาประสบการณ์ของผู้ใช้สื่อ เนื่องจากการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ จะแสดงให้เห็นผลกระทบทั้งหมดที่สื่อหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จัดทำขึ้นมีต่อผู้ใช้ ข้อค้นพบดังกล่าวจะช่วยประเมินอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อแรงจูงใจของผู้ใช้สื่อ และช่วยทำให้ผู้จัดทำสื่อสามารถออกแบบสื่อได้

เหมาะสม และตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ได้ในที่สุด

การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ (User experience research: UX research) ไม่ใช่แนวคิดใหม่ แต่เป็นแนวคิดที่มีการศึกษามาเป็นระยะเวลายาวนานในกลุ่มผู้ผลิตและออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งต่อมานักวิชาการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้เสนอว่า การวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้นั้นเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ ประสบการณ์ผู้ใช้ (User Experience) เป็นแนวคิดที่มีความหมายกว้างกว่าแค่การใช้งานได้ (Usability) ที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของผู้ใช้ แต่ประสบการณ์ผู้ใช้นั้นมีความหมายรวมถึงการรับรู้และปฏิกิริยาของผู้ที่ใช้ที่เกิดขึ้นก่อนใช้ระหว่างใช้และหลังการใช้งาน ซึ่งประกอบไปด้วย ความชอบ ความเชื่อ พฤติกรรม การตอบสนองทางกายภาพ และการตอบสนองทางจิต นักออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้ไม่ได้คำนึงถึงแต่ด้านประโยชน์ในการใช้สอยและความง่ายในการใช้งาน แต่นักออกแบบประสบการณ์ผู้ใช้นั้นคำนึงถึงความสุขที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้งาน และความสัมพันธ์ของผู้ใช้ที่มีต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้น ๆ⁷⁻⁹ ดังนั้น หากสามารถทำความเข้าใจผู้ใช้ใน 5 ประเด็นหลัก คือ บทบาท (Role) ความรู้สึก (Emotion) การรับรู้ (Perception) เจตคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) จะสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบ และปรับปรุงเพื่อให้ผลิตภัณฑ์นั้นสามารถตอบสนองต่อผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาประสบการณ์การใช้คู่มือสำหรับเยาวชน เรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเยาวชนไทย

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการนำแนวคิดการวิจัยประสบการณ์ผู้เข้ามาประยุกต์ใช้ โดยใช้แนวทางของการวิจัยเชิงสำรวจใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ใช้ (User) การศึกษานี้เป็นการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้สื่อฯ ซึ่งสื่อดังกล่าวมีจุดประสงค์ในการจัดทำเพื่อเยาวชนไทย จึงกำหนดผู้ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเยาวชนไทยทั้งชายและหญิง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เป็นเยาวชนไทยอายุ 18 - 22 ปี ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบมีเกณฑ์ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย¹⁰ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มผู้ใช้ที่เป็นเยาวชน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษานี้จึงใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) เพื่อให้มั่นใจได้ว่า จะได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยมีรายละเอียดของเกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1. เป็นผู้รับข้อมูลจากคู่มือสำหรับเยาวชน เรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ของเยาวชนไทยในการศึกษารั้ง
2. มีอายุระหว่าง 18 - 22 ปี
3. ยินยอมในการเข้าร่วมโครงการวิจัย

การกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้หลักหัวแม่มือของ Nastasi & Schensul¹¹ ที่กำหนดว่าการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ควรมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่น้อยกว่า 5 คน และให้คำนึงถึงความอิ่มตัวของข้อมูลเป็นสำคัญ (Data saturation) โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลต่อเนื่องไปจนกว่าจะไม่พบข้อมูลใหม่จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวคือ ถึงจุดที่ไม่มีรหัส แนวความคิด หรือแบบแผนใหม่เกิดขึ้นจากข้อมูล โดยในการวิจัยครั้งนี้ได้จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาจำนวน 20 คน

สื่อที่ใช้ในการวิจัย เป็นคู่มือที่จัดทำโดยสำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์¹² ในชื่อ “คู่มือสำหรับเยาวชน ความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” ภาพที่ 1 มีขนาด 8.5 x 14.5 เซนติเมตร พิมพ์ 4 สี หนา 64 หน้า มีเนื้อหาเป็นลักษณะการนำเสนอเป็นข้อความสั้น ๆ ในลักษณะใจความสำคัญ มีประเด็นในการนำเสนอหลัก 12 ประเด็น ได้แก่ 1) เอชไอวีกับเอดส์ต่างกันอย่างไร 2) เอชไอวีติดต่อทางไหนได้บ้าง 3) เสี่ยงหรือไม่ต่ออย่างไร 4) เอดส์

อยู่ร่วมกันได้ไม่ติดงายอย่างที่คิด 5) เอชไอวีตรวจแล้วดี
มีประโยชน์ 6) ยาต้านไวรัส 7) SEX ที่ปลอดภัย
8) 8 กลเม็ด เผด็จข้ออ้างขอ “เสียบสด” 9) 6 ข้อดี

“ถุงยางอนามัย” ที่คุณอาจไม่รู้ 10) โรคติดต่อทางเพศ
สัมพันธ์ 11) คำแนะนำขณะป่วยและรักษา 12) Q&A

ภาพที่ 1 คู่มือสำหรับเยาวชน ความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากการวิจัยใน
ครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงเป็นเครื่องมือที่มีความ
สำคัญที่สุดในการวิจัย และเครื่องมือประกอบการวิจัย
ในครั้งนี้คือ แนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามครอบคลุม 5 ประเด็นสำคัญ
จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ตามแนวคิดของ Quinones
& Rusu⁷ ที่อธิบายว่าการทำความเข้าใจประสบการณ์
ผู้ใช้ควรศึกษาในประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) บทบาทของ
ผู้ใช้ (Role) หมายถึง ภาระ หน้าที่ของผู้ใช้ที่มีต่อคู่มือ
เยาวชนฯ 2) อารมณ์ (Emotion) หมายถึง ความรู้สึก
นึกคิดที่เปลี่ยนแปลงไปจากการใช้คู่มือฯ ซึ่งอาจมีสาเหตุ
จากปัจจัยในตัวบุคคล ปัจจัยจากสื่อฯ หรือปัจจัยด้านบริบท
แวดล้อม 3) การรับรู้ (Perception) หมายถึง ความเห็น
หรือมุมมองของผู้ใช้ที่มีต่อคู่มือเยาวชนฯ 4) เจตคติ
(Attitude) หมายถึง ความรู้สึก ความชอบ หรือไม่ชอบ
ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีสาเหตุมาจากประสบการณ์ของ
บุคคลทั้งในอดีตและปัจจุบัน และ 5) พฤติกรรม (Behavior)

หมายถึง การกระทำ หรือกิริยาทางด้านร่างกาย ความคิด
ความรู้สึกของบุคคลเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ใช้การสังเกตพฤติกรรม
และการจัดบันทึกข้อมูล (Field note) ในระหว่างการสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เยาวชน
ผู้ใช้คู่มือฯ ในฐานะผู้รับข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562
ถึง มกราคม พ.ศ. 2563 โดยได้ทำการแจกคู่มือเยาวชนฯ
ที่ใช้ในการศึกษานี้ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญไปศึกษาก่อน
1 วัน แล้วจึงทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภายหลัง
ในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะคำนึงถึงความ
อึดตัวของข้อมูลเป็นสำคัญคือ ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
สำคัญไปจนกว่าจะไม่พบข้อมูลใหม่ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้
ใช้เวลาในการสัมภาษณ์เฉลี่ยคนละ 1 ชั่วโมง โดยข้อ
คำถามกึ่งโครงสร้างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1) ประเด็นบทบาทของผู้ใช้ ได้แก่ (1) ท่านเคย
ใช้คู่มือฯ คล้ายๆ แบบนี้มาก่อนหรือไม่ ถ้าท่านใช้ ท่านใช้
ทำอะไร และ (2) ในการใช้คู่มือเยาวชนฯ ครั้งนี้ ท่านเอา
ข้อมูลที่ได้จากคู่มือเยาวชนฯ ไปใช้ทำอะไรได้บ้าง

2) ประเด็นอารมณ์ได้แก่ (1) จากประสบการณ์ที่ผ่านมามีความรู้สึกอย่างไร (2) จากประสบการณ์ของท่าน ระหว่างที่ท่านอ่านคู่มือฯ ท่านมีความรู้สึกอย่างไร และ (3) หลังจากที่ท่านได้อ่านคู่มือฯ เสร็จแล้ว ท่านรู้สึกอย่างไร

3) ประเด็นการรับรู้ ได้แก่ (1) ท่านมีมุมมองอย่างไร ถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการผลิตคู่มือฯ เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชน (2) ท่านคิดว่าระหว่างคนที่อ่านคู่มือฯ กับคนที่ไม่อ่านคู่มือฯ จะส่งผลให้มีอะไรแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และ (3) ในความคิดของท่าน การป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ด้วยการให้ความรู้ผ่านคู่มือเยาวชนฯ มีผลต่อการป้องกันการติดเชื้อหรือไม่ อย่างไร

4) ประเด็นเจตคติ ได้แก่ (1) ท่านมีแนวโน้มที่จะใช้คู่มือฯ ในอนาคตหรือไม่ อย่างไร และ (2) ท่านมีความคิดอย่างไรกับคนที่อ่านคู่มือฯ

5) ประเด็นพฤติกรรม ได้แก่ (1) ลักษณะการใช้คู่มือฯ ของท่านเป็นอย่างไร (2) ท่านใช้เวลาเท่าใดในการอ่านคู่มือฯ (3) จากประสบการณ์ในการอ่านคู่มือฯ ของท่าน อะไรบ้างที่ท่านชอบ และ (4) มีประเด็นอะไรบ้างที่ท่านนำไปใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวทางของ Miles & Huberman¹¹ ประกอบด้วย 1) การจัดระเบียบข้อมูล โดยการลดทอนข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) การแสดงข้อมูล เป็นการจัดหมวดหมู่โดยการลงรหัสข้อมูล (Coding) 3) การหาข้อสรุปการตีความและการตรวจสอบหาความถูกต้องแม่นยำของข้อค้นพบ ด้วยการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการลงรหัสอีกครั้งเพื่อจับประเด็น (Theme) แล้วนำประเด็นที่ได้มาตรวจสอบกับแนวคิดการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้ของ Quinones & Rusu⁷ แล้วนำประเด็นที่ได้กลับมาทบทวนกับข้อมูลที่ได้จัดระเบียบไว้แล้วอีกครั้งหนึ่ง

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้หลักการตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากข้อมูลด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้ 1) การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้เก็บข้อมูล (Investigator Triangulation) การวิจัยครั้งนี้มีผู้ทำหน้าที่ในการสัมภาษณ์หลายคน ภายหลังจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากผู้เก็บข้อมูลแต่ละคนมาทำการตรวจสอบว่าข้อค้นพบที่ได้จากผู้เก็บข้อมูลแต่ละคนมีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulation) การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นหลัก แต่ในขณะที่เก็บข้อมูลนั้นผู้เก็บข้อมูลได้ทำการสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เช่น อากัปกริยา สีหน้า ท่าทาง นอกจากนี้เมื่อทำการเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วผู้เก็บข้อมูลได้นำเสนอผลการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลอีกด้วย และ 3) การตรวจสอบวิธีการดำเนินการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ทำการเสนอระเบียบวิธีวิจัยขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและแนวคำถามในการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญจาก กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่เป็นผู้ผลิตคู่มือเยาวชนฯ ได้พิจารณาถึงความถูกต้อง และครบถ้วนในการดำเนินการวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นประเด็นข้อคำถามที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์

การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร (Ku.csc.HE-62-001)

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ในจำนวนนี้เป็นเพศหญิง 11 คน และเพศชาย 9 คน โดยส่วนใหญ่มีอายุ 20 ปี จำนวน 7 คน และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง

2. ประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือเยาวชน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือสำหรับเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ พบว่า ประสบการณ์ของเยาวชนในการใช้คู่มือเยาวชนฯ สามารถเป็นได้ทั้งประสบการณ์ทางบวกและทางลบ อย่างไรก็ตาม ผลการสัมภาษณ์พบว่า เยาวชนผู้ใช้คู่มือมีประสบการณ์ในทางบวกมากกว่า โดยเยาวชนที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสำคัญได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับบทบาท อารมณ์ ความรู้สึก การรับรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการใช้คู่มือเยาวชนฯ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 บทบาทของผู้ใช้สื่อ (role) เยาวชนที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลสำคัญได้อธิบายถึงบทบาทของการใช้สื่อสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาทหลักคือ บทบาทที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลด้วยตนเอง และบทบาทการใช้ข้อมูลเพื่อถ่ายทอดความรู้

- บทบาทที่เป็นผู้ใช้ข้อมูลด้วยตนเอง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทในรูปแบบนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การนำข้อมูลไปใช้ปฏิบัติ โดยผู้ใช้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนี้จะนำข้อมูลที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง และ 2) การใช้ข้อมูลเพื่อตอบข้อสงสัยหรือปัญหาส่วนตัว ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนใช้ข้อมูลที่ปรากฏในสื่อเพื่อตอบข้อสงสัย และเป็นเครื่องยืนยันความรู้ของตนเองที่มีอยู่เดิม โดยสังเกตได้จากข้อความสนับสนุน อาทิ

“(บ่น) นี่ผมไม่รู้เลยว่าเก็บถุงยางอนามัยไว้ในกระเป๋าสตางค์ไม่ได้ ตลอดมาผมเก็บไว้ในกระเป๋าสตางค์แล้วต้องเก็บไว้ในไหน ผมคงต้องเก็บไว้ในเป้แล้วมั้ง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 วัยรุ่นชาย อายุ 21 ปี)

“อ่านแล้วหนูก็ได้ความรู้เกี่ยวกับโรคมากขึ้น เพราะหนูมีแฟน บางครั้งแฟนก็มาบอกหนูบ้าง หนูก็สงสัย พออ่านแล้วก็ทำให้หนูรู้ว่าอันไหนที่ถูกหรือไม่ถูก อย่างถุงยางอนามัยและก็ความรู้เรื่องโรค” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 11 วัยรุ่นหญิง อายุ 21 ปี)

- บทบาทการใช้ข้อมูลเพื่อถ่ายทอดความรู้ ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนผู้ใช้ข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งกล่าวถึงบทบาทในผู้ใช้สื่อ ในแง่ของการนำความรู้ที่ได้ใช้จากสื่อไปใช้ถ่ายทอดโดยตรง ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“หนูว่าดีนะคะแบบนี้ เพราะว่าหนูจะเอาข้อมูลตรงนี้ไปส่งต่อให้เพื่อนหนูที่เป็น LGBT ค่ะ เพราะหนูคิดว่ายังมีหลายอย่างที่พวกเรายังไม่รู้ แต่ถ้าเพื่อนหนูได้รู้มันก็จะดีกับเขา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

หมายเหตุ: LGBT (หรือ GLBT) ซึ่งเป็นตัวอักษรตัวแรกของคำว่า lesbian (เลสเบี้ยน), gay (เกย์), bisexual (ไบเซ็กชวล), และ transgender/transsexual (คนข้ามเพศ)

“กลุ่มหนูมีการพูดคุยในเรื่องพวกนี้กันอยู่แล้วคะ เวลาใครมีอะไรสงสัยก็จะถามเพื่อนคนที่เรานสนิทกัน หรือไม่ก็คุยกันทั้งกลุ่ม อย่างเวลาถ้าหนูสงสัยอะไรหนูก็จะถามเพื่อนที่หนูสนิทก่อน แต่ถ้าเพื่อนไม่รู้เขาก็คงจะไปถามคนอื่นต่อ หรือบางที่เราก็คอยกันทั้งกลุ่มคะ กลุ่มหนูจะค่อนข้างเปิดในประเด็นเรื่องนี้ ใครมีอะไรเราก็มายคุยกันได้ แบบนี้หนูก็เอาไปคุยให้เพื่อนฟัง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

อย่างไรก็ตามผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของผู้ใช้ทั้งสองบทบาทเป็นบทบาทที่มีความทับซ้อนกันและไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด โดยพบเยาวชนผู้ใช้ข้อมูลสำคัญบางส่วนจะนำคู่มือเยาวชนฯ ไปใช้ในการสื่อสารกับคนรอบตัวเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในมีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“มันมีความรู้จริง ๆ นะ อย่างหลังนอกหนูจะได้ไปบอกแฟนได้ หรือหนูจะได้ไปคุยกับแฟนว่า มันใช้ไม่ได้ เพราะแฟนหนูเขาไม่ชอบใช้ถุงยาง แต่ทุกวันนี้ใช้วิธีการหลังนอก และหนูก็เข้าใจว่ามันใช้ได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 11 วัยรุ่นหญิง อายุ 21 ปี)

2.2 อารมณ์ (Emotion) อารมณ์ของเยาวชนผู้ใช้คู่มือเยาวชนฯ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงขณะ ได้แก่

- ก่อนการใช้คู่มือเยาวชนฯ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีอารมณ์ที่เป็นกลาง ๆ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่อธิบายว่า ตนเองไม่ได้มีประสบการณ์

เกี่ยวกับการใช้คู่มือในลักษณะนี้มากนัก ดั่งข้อความ
สนับสนุน อาทิ

“ไม่เคยใช้คู่มือแบบนี้ครับ เคยเห็น
ว่าเขามีแจกอยู่ที่หน้าห้องพยาบาลของทางมหาวิทยาลัย
แต่ก็ไม่เคยได้หยิบดู ว่าเป็นยังไง ก็เลยไม่ได้รู้สึกอะไร
หรือเวลาไปโรงพยาบาลก็เห็นอยู่นะครับ แต่ก็ไม่ได้อ่าน
อะไร” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 19 วัยรุ่นชาย อายุ 18 ปี)

- ระหว่างที่ใช้สื่อพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ให้
ข้อมูลตรงกันว่า มีความเพลิดเพลินในการอ่าน แต่เมื่อ
ถึงบริเวณที่กล่าวเกี่ยวกับโรค ที่มีการแสดงภาพประกอบ
ก็ทำให้เกิดความกลัว รู้สึกว่าน่าหวาดเสียว ดั่งข้อความ
สนับสนุน อาทิ

“สำหรับหนูนะพี่ ตอนแรกๆ มันก็
อ่านเพลินๆ ดี แต่ขอโทษนะ พอถึงตรงที่เป็นรูปแต่ละโรค
อะพี่ หนูเสียวท้องมากเลย ดูไปแล้วหนูก็เสียวท้อง
(อ้าวแล้ว เราไม่อยากจะหยุดดูหรือครับ, ผู้สัมภาษณ์)
ไม่ะพี่ หนูดูแล้วหนูก็เสียว แต่มันไม่ได้น่ากลัวแบบที่
ทำให้ไม่อยากดูอะ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 10 วัยรุ่นชาย
(LGBT) อายุ 19 ปี)

“หนูชอบนะคะ อ่านเพลินๆ มีรูปน่ารัก
แต่ตรงหลังๆ นี่ คือ น่ากลัวอะคะ รูปมันน่ากลัวมาก หนู
ดูแล้วหนูก็กลัว (น่ากลัวแบบไหนครับ ทำให้ไม่กล้าอ่าน
ไหม, ผู้สัมภาษณ์) ไม่ได้ทำให้ไม่กล้าอ่านอะ หนูก็อยาก
รู้แหละ ว่าของจริงเป็นไง บางอย่างหนูดูในเน็ตแล้วหนูก็
เคยสงสัยว่าหนูเป็นไหม มีรูปมันก็ดี ไม่ใช่ว่าไม่ดี” (ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญคนที่ 9 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

- ภายหลังจากใช้สื่อพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ส่วนหนึ่งมีความพึงพอใจ เนื่องจากความรู้ในคู่มือสามารถ
ยืนยันความรู้และตอบข้อสงสัยของตนเองได้ และพบ
เยาวชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนหนึ่งเกิดความรู้สึกสงสัยใน
ประเด็นสุขภาพของตน ดั่งข้อความสนับสนุน อาทิ

“อ่านจบเรารู้สึกโชคดีที่ได้มา เพราะ
เราก็ใช้ประโยชน์ได้ทันที เราสามารถเอาความรู้ที่ได้จาก
วันนี้ไปใช้ในการป้องกันตัวเราได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่
5 วัยรุ่นหญิง อายุ 21 ปี)

“ได้ความรู้ สนุกด้วย เนื้อหาที่ชวน
อ่าน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 17 วัยรุ่นชาย อายุ 19 ปี)

“พออ่านแล้วก็ทำให้อยากไปตรวจว่า
เราเป็นอะไรหรือมีอะไรไหม มันก็ทำให้เราอยากรู้ขึ้นมา
คือจริงๆ ก็ไม่ได้กลัวหรือกังวลอะไรเป็นพิเศษ แต่ถ้าเรา
ไปตรวจเราจะได้อ่าน ก็ทำให้อยากไปตรวจ” (ผู้ให้ข้อมูล
สำคัญคนที่ 19 วัยรุ่นชาย อายุ 18 ปี)

2.3 การรับรู้ (Perception) ผลการสัมภาษณ์
เยาวชนผู้ให้ข้อมูลเยาวชนพบว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น
2 แบบ ได้แก่

- การรับรู้ในมุมมองด้านประโยชน์ทั่วไป
เยาวชนในกลุ่มนี้มีมุมมองว่า การมีคู่มือแบบนี้เป็นเรื่อง
ที่ดี เพราะคู่มือมีฐานะเป็นสื่อที่ให้ความรู้ และช่วยแก้ไข
ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์และพฤติกรรมทางเพศ
ได้อย่างถูกต้อง ดั่งข้อความสนับสนุน อาทิ

“อ่านแล้วไปลอง แด่ลองแบบถูกวิธี
มันดีกว่า” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 วัยรุ่นชาย อายุ 22 ปี)

“ก็ได้ความรู้ครับ อย่างเรื่องการใส่
ถุงยางอนามัย 2 ชั้น เรื่องของยาด้วย ยาที่ป้องกันเอชไอวี
แบบก่อนและหลังมีเพศสัมพันธ์ อันนี้ผมไม่เคยรู้มาก่อน
เลย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 วัยรุ่นชาย อายุ 21 ปี)

- การรับรู้ในมุมมองด้านประโยชน์ที่สัมพันธ์
กับคุณลักษณะส่วนตัว ผลการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า
เยาวชนผู้ใช้สื่อในกลุ่มนี้พิจารณาประโยชน์ของคู่มือที่มี
ต่อตนเอง ซึ่งผลการสำรวจส่วนหนึ่งพบว่า เยาวชนผู้ใช้
สื่อยังมีความไม่แน่ใจถึงประโยชน์ของสื่อที่มีต่อตนเอง
ดั่งข้อความสนับสนุน อาทิ

“การมีความรู้ มีอะไรให้อ่านมันก็ดี
คะอาจารย์ แต่มันทำยากเพราะความต้องการของผู้ชาย
มันมาก ความรู้ก็มีแต่ก็สกัดกั้นความต้องการของผู้ชายไม่
ได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

“สำหรับผมว่ามันขึ้นอยู่กับคน คนที่
touch กับเรื่องนี้ก็ได้ผล แต่สำหรับผม ผมไม่ได้ touch อะไรมาก” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 17 วัยรุ่นชาย อายุ 19 ปี)

2.4 เจตคติ (Attitude) การสำรวจเจตคติต่อ
คู่มือเยาวชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ส่วนใหญ่มีเจตคติเชิงบวกต่อคู่มือโดยมีมุมมองทางบวก
ต่อผู้ใช้มองว่าการใช้คู่มือไม่ใช่การบ่งบอกถึงการมี
พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือการเป็นโรค อีกทั้งคู่มือเยาวชนฯ ยัง

เป็นแหล่งความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- ด้านการใช้เป็นแหล่งข้อมูล ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกต่อคู่มือเยาวชนฯ โดยมองว่าคู่มือมีไว้เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล อีกทั้งผู้ที่ใช้คู่มือฯ ไม่ใช่บุคคลที่มีเป็นโรคร้ายหรือพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ แต่การอ่านหรือใช้คู่มือเป็นการแสวงหาความรู้ให้กับตัวเอง และพบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีความกลัวที่จะใช้คู่มือดังกล่าว ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“มีไว้อุ่นใจ น่าเก็บ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

“หนูกล้าอ่านนะคะ อย่างหนูอ่านเรื่องโรคมะเร็ง หนูไม่จำเป็นต้องเป็นมะเร็งก็ได้ เราอ่านเอาข้อมูลไว้อย่างเวลาเห็นคนอ่านหนูก็ไม่ได้รู้สึกว่าเขาจะไม่ดีอะไร หนูก็เฉยๆ ถ้าให้หนูอ่านให้คนอื่นเห็นหนูก็กล้าค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

- ด้านความน่าเชื่อถือ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้ที่เป็นเยาวชนมีความเชื่อมั่นต่อข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในคู่มือฯ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมองว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการผลิตสื่อ เป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ และมีความพยายามที่จะปฏิบัติตามข้อมูลดังกล่าว ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“ข้อมูลที่ได้จากคู่มือฯ ก็มีความน่าเชื่อถือนะครับ ก็จะพยายามปฏิบัติตามนั้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 18 วัยรุ่นชาย อายุ 19 ปี)

“ข้อมูลจากคู่มือ มีผลค่ะ ทำให้มีความระมัดระวังโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น เพราะหนูเป็นคนซื่อๆ ถ้าเป็นแบบนี้หนูก็จะระวังตัวมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 13 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

2.5 พฤติกรรม (Behavior) จากการเก็บข้อมูลพฤติกรรมการใช้คู่มือเยาวชนฯ ด้วยการสัมภาษณ์เยาวชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการใช้คู่มือที่คล้ายคลึงกันโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การอ่านคู่มือไปทีละหน้า ตั้งแต่ต้นจนจบ และ 2) อ่านในส่วนที่สนใจก่อน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนนี้จะทำการเปิดหาหัวข้อที่ตนเองสนใจหรือหัวข้อที่มีความสะดุดตาและเลือกอ่านในส่วนนั้นก่อน

เมื่ออ่านในส่วนที่ตนเองสนใจเรียบร้อยแล้วจึงทำการอ่านในส่วนอื่นๆ โดยพบว่าเยาวชนผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการอ่านคู่มืออยู่ที่ประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง ดังข้อความสนับสนุน อาทิ

“ผมก็อ่านไปเรื่อย ๆ นะพี่ เปิดอ่านตั้งแต่หน้าแรก ก็อ่านตั้งแต่หน้าแรกไป อย่างมีบางคำที่ผมไม่เข้าใจ อย่างคำว่า หัวเหน่า นี่ก็จะอ่านซ้ำหน่อย ผมใช้เวลาอ่านประมาณ 45 นาทีนะพี่ ผมจับเวลาไว้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 19 วัยรุ่นชาย อายุ 18 ปี)

“หนูเปิดดูก่อนค่ะ ก็จะมีหัวข้อที่น่าสนใจ แล้วก็ที่แบบมันมีสีสันสะดุดตา หนูก็อ่านอันนั้นก่อน แล้วค่อยกลับมาอ่านอันที่ไม่ได้อ่าน ก็อ่านแล้วอยากรู้ต่อเรื่อยๆ นะคะ อ่านแล้วเพลินดี อ่านไปอ่านมาก็จบใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงค่ะ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 15 วัยรุ่นหญิง อายุ 20 ปี)

จากผลการวิจัยประสบการณ์การใช้คู่มือเยาวชนเรื่องความรู้เรื่องเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ซึ่งจำแนกเป็น 5 มิติ พบว่า มิติทางด้านอารมณ์และการรับรู้เป็นมิติที่สำคัญที่สะท้อนประสบการณ์ของผู้ใช้คู่มือ เนื่องจากมิติทั้งสองมีผลกระทบต่อประสบการณ์ในการใช้คู่มือโดยตรงทั้งในขณะที่ใช้และภายหลังการใช้คู่มือ ขณะที่มิติด้านบทบาทและการรับรู้เป็นมิติที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายในตัวบุคคลค่อนข้างมากทำให้ประสบการณ์ที่ผู้ใช้แต่ละคนได้รับแตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยตัวใช้เอง ส่วนมิติด้านพฤติกรรมนั้นพบว่ารูปแบบการใช้สื่อไม่ว่าจะเปิดอ่านทีละประเด็น หรืออ่านประเด็นที่น่าสนใจก่อนก็ทำให้ผู้ใช้เกิดประสบการณ์ในการใช้ที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

อภิปรายผล

จากการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือเยาวชนเรื่องความรู้เกี่ยวกับเอชไอวี/เอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์พบว่า ด้านประสบการณ์ผู้ใช้โดยรวมนั้น เยาวชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการใช้เอกสารประเภทคู่มือมากนัก การไม่มีประสบการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีอารมณ์ การรับรู้ และเจตคติ

ที่เป็นกลางต่อคู่มือ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับผลการประเมินการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเรื่องโรคและภัยสุขภาพ และภาพลักษณ์ของกรมควบคุมโรค ประจำปีพ.ศ. 2561 ที่พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว คู่มือ มีระดับคะแนนเฉลี่ยการเข้าถึงอยู่ในลำดับที่ 7 จากสื่อทั้ง 9 ชนิด¹³

เมื่อทำการวิเคราะห์ประสบการณ์ผู้ใช้เป็น 5 มิติ พบว่า ด้านบทบาทของผู้ใช้นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท คือ การใช้ข้อมูลจากคู่มือโดยตรง และการนำข้อมูลในคู่มือไปทำการสื่อสารต่อ ซึ่งผลการสัมภาษณ์ก็แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ข้อมูลสำคัญบางคน มีบทบาทในการเป็นผู้ใช้สื่อที่คาบเกี่ยวกัน คือ มีความเกี่ยวพันกันระหว่างบทบาททั้ง 2 คือ การมีบทบาทผู้ใช้เป็นบทบาทหลัก และมีบทบาทของผู้สื่อสารเป็นบทบาทรอง เนื่องจากพฤติกรรมทางเพศเป็นพฤติกรรมสังคมที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของผู้ใช้คู่มือฯ แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้คู่มือมีวิธีการใช้คู่มือได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผลิตคู่มือฯ

ด้านอารมณ์ที่มีต่อคู่มือเยาวชนฯ จากการศึกษาสภาวะอารมณ์ของผู้ใช้ทั้งสามระยะพบว่า เนื่องจากผู้ใช้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้สื่อในลักษณะของคู่มือเยาวชนฯ มากนัก จึงทำให้ไม่มีประสบการณ์เดิมมาก่อน อารมณ์ก่อนการใช้คู่มือจึงเป็นอารมณ์กลางๆ สำหรับอารมณ์ระหว่างใช้พบว่า คู่มือทำให้ผู้ใช้มีอารมณ์เพลิดเพลิน รู้สึกสนุก และน่าติดตาม และอาจจะมีอารมณ์กลัวเกิดขึ้นในส่วนที่มีภาพตัวอย่างของโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ภายหลังจากการใช้สื่อพบว่า เยาวชนผู้ใช้ข้อมูลสำคัญมีความรู้สึกพึงพอใจในการใช้สื่อ เนื่องจากสื่อช่วยทำให้ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญเกิดความมั่นใจในข้อมูลที่ตนมีอยู่เดิม และช่วยตอบคำถาม และความต้องการข้อมูลข่าวสารที่ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญมีอยู่เดิมได้

ด้านการรับรู้ของผู้ใช้ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้มีมุมมองต่อคู่มือเยาวชนฯ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ผู้ใช้ที่มองถึงประโยชน์ของสื่อ ซึ่งมักจะอธิบายประโยชน์ของสื่อที่มีต่อบุคคลทั่วไป และผู้ใช้ที่มีมุมมองต่อสื่อในแง่ของประโยชน์ที่มีต่อตน ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า

เยาวชนผู้ใช้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มนี้มีมุมมองว่าคู่มือเยาวชนฯ ยังไม่จำเป็นสำหรับพวกเขา

ด้านเจตคติพบว่า เยาวชนผู้ใช้ข้อมูลสำคัญมีเจตคติที่ต่อคู่มือ 2 ประการ คือ 1) คู่มือเยาวชนฯ เป็นแหล่งข้อมูล สำหรับอ้างอิง และ 2) คู่มือเยาวชนฯ มีความน่าเชื่อถือ สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้ในด้านพฤติกรรมการใช้คู่มือที่พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนอ่านคู่มือจากต้นฉบับ ขณะที่ใช้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนอ่านคู่มือตามความสนใจของตนเองก่อน โดยทั่วไปแล้ว เยาวชนผู้ใช้ข้อมูลสำคัญใช้เวลาในการอ่านคู่มือประมาณ 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมง

ผลการวิจัยประสบการณ์ผู้ใช้คู่มือเยาวชนฯ แสดงให้เห็นว่าในการใช้คู่มือมีมิติสำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์โดยรวมในการใช้คู่มือฯ 2 มิติ คือ อารมณ์และการรับรู้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของคู่มือที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบการใช้ที่ตรงไปตรงมา ทำให้ผู้ใช้ไม่ต้องมีบทบาทที่หลายหลาก โดยพบว่า มีบทบาทหลักแค่บทบาทเดียวคือ เป็นผู้ใช้คู่มือในด้านพฤติกรรมนั้นพบว่า วัตถุประสงค์ของการจัดทำคู่มือเยาวชนฯ ครั้งนี้คือ ให้ความรู้กับเยาวชน ทำให้ผู้จัดทำได้ทำคู่มือที่ใช้ง่ายและไม่ซับซ้อน ทำให้ส่งผลให้ผู้ใช้มีพฤติกรรมการใช้หรือการอ่านหนังสือปกติ ไม่ต้องมีพฤติกรรมที่ซับซ้อน ประเด็นทางด้านพฤติกรรมในการใช้สื่อ จึงอาจจะไม่ส่งผลต่อประสบการณ์ในการใช้มาเท่าที่ควร สำหรับด้านเจตคตินั้นพบว่า เนื่องจากคู่มือใช้รูปแบบการสื่อสารที่ง่ายและตรง ทำให้เกิดความเข้าใจง่าย ประกอบการมีการระบุหน่วยงานที่ผลิตสื่อไว้อย่างชัดเจน และกรมควบคุมโรคเป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือในสายตาของเยาวชน จึงทำให้เยาวชนส่วนใหญ่มีเจตคติในแง่ของประโยชน์ ปัจจัยทางด้านเจตคติจึงส่งผลต่อประสบการณ์บางส่วนของผู้ใช้แต่ไม่มากนัก

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อารมณ์และการรับรู้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ทางบวกของผู้ใช้คู่มือได้ โดยการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เกิดประสบการณ์ที่ดีต่อการใช้คู่มือ แสดงได้จากคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า การอ่านคู่มือทำให้เกิด

ความสนุกสนาน มีความเพลิดเพลิน และแม้จะมีช่วงที่ทำให้เกิดความกลัวบ้าง แต่เมื่ออ่านจบแล้วก็ทำให้รู้สึกที่ได้ อ่าน ประกอบกับการที่ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่าคุณคู่มือเยาวชนฯ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เพราะคู่มือมีฐานะเป็นแหล่งข้อมูลที่ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวได้ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์ของ Quinones & Rusu⁷ ที่เสนอว่าผลิตภัณฑ์ที่ดีต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามแนวคิดทฤษฎีการตัดสินใจด้วยตนเองได้ ซึ่งความต้องการดังกล่าวได้แก่ การมีสัมพันธ์ภาพที่ดี การมีความสามารถ และการมีอิสระ ซึ่งลักษณะการออกแบบคู่มือเยาวชนฯ ในครั้งนี้ มีรูปแบบเป็นการให้ความรู้ที่ช่วยตอบสนองความต้องการที่จะมีความรู้ของมนุษย์ได้ ในเรื่องของความกลัวที่เกิดขึ้นนั้นพบว่า แม้ผู้ใช้คู่มือเยาวชนฯ จะกล่าวว่าตนเองรู้สึกหวาดเสียวระหว่างที่อ่านคู่มือบางช่วง แต่ผลการศึกษาพบว่า เมื่ออ่านเสร็จแล้วผู้ใช้คู่มือเกิดอารมณ์ทางบวกมากกว่า เป็นเพราะว่าแม้ว่ารูปในคู่มือจะทำให้เกิดความกลัวกลัว แต่รูปก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ใช้โดยตรง แต่รูปกลับเป็นเครื่องสะท้อนให้ผู้ใช้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น รูปจึงช่วยตอบสนองต่อความต้องการที่จะมีความรู้ของบุคคลได้เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการศึกษาพบว่า มิติสำคัญที่ส่งผลต่อการมีประสบการณ์ทางบวกของเยาวชนผู้ใช้คู่มือคือ มิติทางอารมณ์และการรับรู้ ซึ่งอารมณ์และการรับรู้เป็นผลมาจากลักษณะของคู่มือ ในการผลิตคู่มือฯ ครั้งต่อไปจึงควรออกแบบเพื่อการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ทางบวก เช่น การออกแบบสื่อที่มีสีสันสดใสหน้าอ่าน การนำเสนอรูปที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความสนใจ และสนับสนุนการรับรู้ทางบวก เช่น การออกแบบข้อความที่ทำให้ผู้อ่านเห็นประโยชน์ของการใช้สื่อสอดแทรกไปกับเนื้อหาที่เป็นความรู้ มาเป็นแนวทางในการออกแบบเพื่อทำสื่อที่สื่อสารได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ และสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้ใช้ไปพร้อมกัน

2. การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์ผู้ใช้ (UX research) ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งที่เป็นจุดเด่นของการวิจัยเชิงการออกแบบ (Design Based Research) ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปพัฒนาต่อยอดเป็นหลักการออกแบบ (Design Principle) และนำสื่อที่ผลิตตามหลักการดังกล่าวไปทดลองใช้ เพื่อให้ได้หลักการออกแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักสื่อสารความเสี่ยงและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย เพื่อให้งานวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

1. Department of Disease Control, Ministry of Public Health. AIDS – Acquired Immune Deficiency Syndrome: current situation [Internet]. 2018 [cited 2019 July 27]. Available from: <https://ddc.moph.go.th/th/site/disease/detail/57/status>. (in Thai)
2. Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. HIV situation in Thailand B.E. 2017. Bangkok: Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control; 2017. (in Thai)
3. Thai Health Promotion Foundation. Worrying situation Thai teenagers are more infected with HIV [Internet]. 2018 [cited 2019 July 27]. Available from: <https://www.thaihealth.or.th/Content/41145.html> (in Thai)
4. Bureau of AIDS, TB and STIs, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. Thailand national strategy on STIs prevention and control 2017 – 2021. Bangkok: Aksorn Graphic and Design Publishing House; 2016. (in Thai)

5. Bureau of AIDS, TB and STIs, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. Development of health literacy about HIV and STIs. Nonthaburi: Bureau of AIDS, TB and STIs, Department of Disease Control; 2019. (in Thai)
6. Kaedumkoeng K. Health literacy: access, understand and application. Bangkok: Amarin Printing & Publishing Public; 2018. (in Thai)
7. Quinones D, Rusu C. Applying a methodology to develop user experience heuristics. *Comput Stand Inter* 2019; doi: 10.1016/j.csi.2019.04.004.
8. Marc H. Experience design: technology for all the right reasons [Internet]. 2010 [cited 2019 July 27]. Available from: https://www.researchgate.net/publication/220696314_Experience_Design_Technology_for_All_the_Right_Reasons
9. Richard MR, Edward LD. Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. New York: The Guilford Press; 2017.
10. Sutteewasinnon P, Pasunon P. Sampling strategies for qualitative research. *Parichart Journal* 2016; 29(2): 32–48. (in Thai)
11. Nastasi BK, Schensul SL. Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *J Sch Psychol* 2005; 43(3): 177–95.
12. Bureau of AIDS, TB and STIs, Department of Disease Control, Ministry of Public Health. Youth guide book on knowledge of HIV/AIDS and Sexually Transmitted Infection. Nonthaburi: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand; 2019. (in Thai)
13. Pawun V, Sriboonthip N, Ponrachom C, Chumkesornkulkit P, Chayyaphong A. Evaluation of perception of information in disease and health hazard, prevention and control behaviors of disease and image of the department of the Thai people during B.E. 2018. Bangkok: Poomthong; 2018. (in Thai)